

ЕТРУСКИ Й УКРИ

Проблема походження етрусків існує давно, але до цього часу залишається невирішеною (Дж. Бонфанте, М. Паллоттіно, Г. Рікс, Є. В. Мавлєєв, О. І. Харсекін). Ґрунтуючись на відомих в літературі фактах перебування та міграції етрусків у Євразії, їхніх мовних свідченнях і наших власних спостереженнях, подаємо нижче у вигляді тез своє бачення шляхів розв'язання зазначеної проблеми.

1. Питання міграції етрусків розглядаємо починаючи з їх кінцевої точки перебування, тобто Апенінського півострова, території сучасної Італії. Згідно з археологічними даними знахідки етрусків на Апенінах свідчать у проміжок з VIII і до I століть до н. е., коли вони були підкорені римлянами. На цей час припадає розквіт етруської цивілізації, яка, як вважається, започаткувала зародження та прогрес римського та грецького суспільств.

Перебування етрусків на цій території засвідчено різними топонімами, зокрема, це - назва сучасної області в Італії *Тоскана*, яка походить від наймення *туски* (лат. *etrusci, tuski*), як називали етрусків римляни. Західна сторона цієї області виходить до моря, яке носить ім'я *Тірренське*, що походить від гр. *turrhenoi, tursenoi*, що значить також 'етруски'. Етруське місто-порт *Адрія* дало назву морю *Адріатичне*. У регіоні Тоскана є провінція *Арецо* зі столицею *Арецо*, що знаходиться на р.*Арно*. Корінь *Ар-*, на нашу думку, свідчить про індоєвропейське (іє.) походження зазначених топонімів. Раніше нами було показано, що давні іє. наймення з таким коренем розвивалися в напрямку: іє.**âr-* > (лат., гр., герм., лит., дінд.) **ar-* > псл. **or-* > укр. **or-/ir-* [3].

У римській міфології значиться бог підземелля *Orcus*, витоки якого, вважається, лежать у етруській релігії. Структурно в слові виділяються дві складові: *Or-cus*, в якому корінь має вигляд *Or-*. Допускаємо, що цей корінь є для етрусків родинним і суттєво відрізняється від римських, грецьких та інших назв. Він вийшов із іє.**âr-* (подібно до *арії*), яке змінилося в етруській в *or-* і

залишилося незмінним в слові *Orcus*, хоча етруски в результаті тривалих міграцій були під впливом різних мов. Пор. в грецькій мові в найменні бога війни *Арес* (*Арії*) зберігається прадавнє іє.**Ap-*, що є типовим для цієї мови. Можна передбачити, що подібні свідчення наявності в етруській мові кореня *ор-* у споріднених до інших слів іє. мов, де має місце *ар-*, дозволяють вбачати слов'янські сліди у мові етрусків [3].

2. За тривалу історію дослідження етруської культури, етносу і його мови виникло багато точок зору щодо походження етрусків. Існують автохтонна теорія (італійська), північна, середземноморська, малоазійська, слов'янська, але жодна із них не є визнаною на сьогоднішній день. В останнє десятиріччя, на наш погляд, досить переконливими є дослідження природи етрусків з допомогою методу ДНК.

Вчені із Турінського університету зробили висновки, що етруски прийшли із Малої Азії. А. Піацца і його колеги доповіли на Європейській конференції генетиків у 2007 році в Ніцці (Італія), що корені етрусків знаходяться в Малій Азії [6]. Про це свідчать порівняння спадкоємців, які надала міжнародна група генетиків. Чоловіки із мешканців Тоскани передають своїм синам ДНК-ряди, які зустрічаються лише на Південному Заході сучасної Турції. Ця знахідка підтвердила думку давньогрецького історика Геродота, згідно з якою предки етрусків походять із регіону Лідії у Західній Анатолії і в зв'язку з загрозою голоду залишили свою Батьківщину. Нам відомо, говорить А. Піацца, що мешканці Мурло, Вольтерра і Казентіно із Тоскани генетично відрізняються від суміжних областей Італії. З цими результатами узгоджуються також дослідження материнської ДНК-ознаки. Варіанти ген у потомків мешканців Тоскани зустрічаються в частоті, подібно до малоазійського простору, а успадкований варіант Мурло має місце лише в Туреччині. У цілому проби із Тоскани, повідомляє А. Піацца, найбільше походять на отримані із Егейського острова Лемнос. На ньому знайдено напис на камені із VI ст. до н. е., граматика і слова якого, на думку лінгвістів, указують на тісну спорідненість з етруською мовою. Вважається, що етрусками пройдено багато місць,

починаючи з кам'яного віку, і задовго до перших писемних свідчень почався розвиток особливої культури і мови етрусків.

Виходячи із вищезазначеного, вважаємо, що на терени Італії етруски прийшли із Малої Азії, зокрема із її центральної частини, із Анатолії. У той далекий час тут існувала хетська держава, яка характеризувалась поліетнічним складом свого населення.

3. Відомий у світі археолог Л. Вуллі вважає, що хети прийшли із Кавказу [7, с. 386], можливо, із півдня Росії, як і інші індоєвропейські народи. У хетській державі, існування якої припадає на II тис. до н. е., говорили на 8 мовах, пише О. Р. Герні, кожен народ поклонявся своїм богам і мав свій храм [1, с. 140]. У цілому населення хетської держави за своїми мовними ознаками відноситься до індоєвропейців, проте серед них були і семіти. Вважаємо, що тут знаходилися і етруски, алфавіт мови яких має спорідненість з абеткою фінікійців.

У країні хетів протікає річка *Оронт*, початкове *Ор-* якого вказує на слов'янську рису, зокрема мовну ознаку русів, що мешкали на північному Причорномор'ї [3]. Із цих же країв, зокрема із Криму, вважаємо, походять назви гір *Тавр* і *Антитавр* у хетській державі. Як і хети, на нашу думку, етруски походять із півдня України. Про це свідчить також етимологія назви цього племені, на чому зупинімося детальніше.

4. Дослідження свідчать, що етруски себе називали *Rasenna*, інші наймення (лат. *Etrusci*, *Tusci*, д.гр. *Τυρρηνοί*), вважаємо, є похідними, які вживалися у римлян та греків по відношенню до етрусків. Етнонім *Rasenna* має в собі корінь *Ras-* та суфікс з флексією *-enna*, що виражають посесивність та множинність. У цілому ім'я *Rasenna* має семантику 'ті, що належать до племені *Ras-*'. Оскільки етруски, передбачається, мігрували із Причорномор'я до Анатолії (Туреччина) і далі до Тоскани (Італія), то звернімося до первинного місця проживання цих племен.

Серед інших етносів з етрусками прямо співвідноситься плем'я *руси*, яке існувало ще до Київської Русі в Причорномор'ї (О. М. Трубачов) і утворювало державу *Руськолань* [4], яка сягала Приазов'я.

Про це маємо також інші свідчення, зокрема близькі наймення окремих етрусських і слов'янських божеств і термінів, наприклад: Верховне хтонічне божество *Veltha* та *Велес*, *Horta* 'Богиня землеробства' й укр. *орати*, *горати*, *Semla* 'Богиня Землі', *Usil* 'Бог Сонця'.

Раніше у нас була мова про походження етнонімів *руси*, *укри* із іє.**(au)k^wer-* 'скотарі; воїни' [5]. З останнім споріднене наймення *Etrusci*, в якому виділяємо корінь *etru-* та суфікс і закінчення *-sci*. Якщо звернутися до часу проживання етрусків у Причорномор'ї і контактів їх із трипільцями, то можна передбачити появу приголосного /-t-/ як субстратного із іє. */-k(w)-/, що дає право відтворити первісне **ekru-*. Останнє прямо рідниться зі слов'янським найменням племені **ukra*, що розвинулося згодом в *українці*.

5. У цьому ж регіоні мешкали також прагерманці та етруски, про спорідненість останніх свідчить також їхнє язичництво, в якому вбачаємо подібні теоніми.

Верховний етрусський бог *Тін* виконував функції бога Неба і був богом-громовиком, у цьому він ототожнюється з германським *Донаром*. Їхні теоніми мають споріднений корінь: *Тін-* та *Дон-*. Більше того, Я. Грімм пов'язував назви герм. богів *âs*, *aesir* з етрусськими божествами *aesares*, *aesi*. Ці наймення мають спільний корінь *âs-/aes-*, який, наприклад, знайшов відображення в топонімах *Азов*, *Азовське море*. Наявність **as-* вказує на не-слов'янську ознаку, у даному випадку на германське коріння. У цьому регіоні мешкали також слов'яни та індо-іранці.

6. Для підтвердження нашої гіпотези походження етрусків із Приазов'я (Україна) звернімося до розгляду одного із фрагментів тексту етруської пам'ятки.

До аналізу взято частину етрусського тексту, засвідченого на золотих пластинках на місці храму (V ст. до н. е.) в порту Пірг (Італія). Нижче подається його прочитання (справа наліво).

ITA TMIA ICAC HE-
RAMAŚVA VATIEKHE
UNIALASTRES THEMIA

Переклад має наступний вигляд: *«То священное место и этот храм владычице Юноне-Астарте соорудил ...»* [2].

Щодо нашого перекладу, який подаємо нижче, то необхідно зробити наступні пояснення: перше слово ІТА значить ‘оцей’, наступне ТМІА перекладаємо ‘камінь, кам’яний виріб’. У цьому слові початкове Т- походить із К- в результаті дії Трипільського субстрату, голосний між ТМ- редукувався, тому вихідним виступає корінь КАМ- від *камінь*. Далі ІСАС тотожне ‘і ще’, HERAMAŚVA - складне слово, в якому HERAMA- означає ‘храмовий, небесний’, а -ŚVA позначає слов’янську богиню Неба *Сва* (або *Civa*). Наступне VATIEKHE перекладаємо *вода-ква*, тобто ‘вода-напій’, UNIALASTRES розпадається на три смислові частини: UNIA- ‘вони’, -LAS-значить ‘лишати’, а -TRES - ‘дар’; кінцеве THEMIA має в собі значення вказівного займенника мн. у дав. в. ‘тим’. У цілому текст перекладаємо: *«Оцей кам’яний храм і ще небесної-Сва вода-напій, вони лишуються в дар тим (потомкам),...»*.

У цілому вищезазначені факти свідчать, що етруски походять із Причорномор'я, а їхній етнонім *Rasenna* має в собі ознаки спорідненості зі слов'янами, зокрема з *русами*, *украми*. Проте отримані висновки потребують подальшого дослідження, до якого необхідно долучити також споріднені до етрусської мовні групи, зокрема венетські мови, ретську, лемнську та інші.

Весь вищенаведений розгляд проблеми етногенезу *етрусків* дозволяє засвідчити: 1) походження цього племені із Причорномор'я (Приазов'я) на терені України, 2) входження його в племінний союз *русів* (слов'ян) у час дії Трипільського субстрату і 3) спорідненість етноніма *етруски* із найменням *украї* (*українці*).

Література:

1. Герни О. Р. Хетты / О. Р. Герни / Пер. с англ. Н. М. Лозинской и Н. А. Толстого. Послесловие В. Г. Ардзинба / М.: Главная редакция восточной литературы изд-тва «Наука», 1987. - 233 с.
2. Кондратов А. М. Золотые пластинки из Пирг / А. М. Кондратов. - Этруски - загадка номер один. - М.: Знание, 1977. - 73 с.
3. Таранець В. Г. Велесова книга (історико-лінгвістичне дослідження). Частина 2 // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - Серія: Філологія. - Збірник наукових праць. - Випуск 10. Том 1. - Одеса, 2014. - С. 84-88 (Електр. ресурс: www.vestnik-philology.mgu.od.ua).
4. Таранець В. Г. Велесова книга (історико-лінгвістичне дослідження). Частина 3 // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - Серія: Філологія. - Збірник наукових праць. - Випуск 11. Том 1. - Одеса, 2014. - С. 58-63.
5. Таранець В. Г. Українці: етнос і мова : монографія / В. Г. Таранець. - Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. - 364 с.
6. Piazza A. Etrusker haben anatolische Wurzeln / Електронний ресурс: <http://www.scienceticker.info/2007/06/17/forscher-etrusker-haben-anatolische-wurzeln/print/>

7. Wooley, L. The Beginnings of Civilization // Leonard Wooley, Jacquetta Hawkes. - History of Mankind. Cultural and Scientific Development. - Volume I. - Part two. - London, 1963. - P. 357-873.